

Posudek disertační práce

PhDr. Jovanka ŠOTOLOVÁ. *Překlad literárního díla z francouzštiny do češtiny po roce 1989. Specifika a úskalí překladu, sociokulturní parametry*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav translatologie, 2015, 368 s.

Předložená disertační práce představuje zdaleka nejlepší text, jaký jsem posuzovala za poslední roky. Autorka ji skromně uvádí jako jakési završení pomyslného triptychu uvedeného prací Pavla Čecha *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)* a dále zahrnujícího studii *České překlady francouzské literatury (1960-1969)* od Kateřiny Drskové, což sice chronologicky souhlasí, nicméně časovým rozsahem a šíří zpracovaných materiálů Jovanka Šotolová své předchůdce jednoznačně převyšuje. Ji zkoumané období je o poznání delší než oba dříve studované úseky dohromady a metodologicky je tato disertace také mnohem lépe zvládnuta.

Obecně metodologický úvod propojuje nejen oblast sociokritiky a teorie překladu, jak by se dalo očekávat u zvoleného tématu, ale vhodně začleňuje do sekundární literatury i díla zaměřená na recepční estetiku. Vždyť překladatel je svým způsobem „prvním čtenářem“ dané knihy, přinejmenším v konkrétním jazykovém a kulturním kontextu.

Zmapování „francouzské literatury dnes“ a „české literatury dnes“ umožňuje porovnat literární instituce, ceny, publicistiku, knihkupectví, veletrhy i další hráče na knižním trhu obou zemí. Francie skutečně skýtá spisovatelům, vydavatelům i knihkupcům zcela jiné možnosti, má za sebou odlišnou kulturní tradici a vyznačuje se obecně promyšlenějším systémem propagace textů, v nichž stát hraje nezanedbatelnou roli. V českém prostředí konsternuje (byť bohužel nepřekvapuje) absence jakékoli systematické podpory knižního trhu, neobeznámenost veřejnosti s většinou literárních cen i nepřiliš čitelné ediční plány řady nakladatelství. Vše jako by se odehrávalo živelněji, sázky na jednotlivé autory se jeví jako nejisté a proto snadno měnitelné, zahraniční spisovatelé nemívají své „dvorní“ překladatele a jejich díla ani nebývají řazena do logických edičních řad.

To vše frankofonní čtenář samozřejmě tuší, ale teprve disertační práce Jovanky Šotolové přináší „tvrdá“ data (tedy přinejmenším ta, která se v Čechách dají sehnat) a stává se tak skutečným „ouvrage de référence“ nejen pro studenty a akademické pracovníky, ale i pro novináře, vydavatele či odborné komise přidělující subvence na podporu ediční činnosti (např. program F. X. Šalda).

Autorka si dala neuvěřitelnou práci s procházením všech dostupných databází a rozříděním veškerých dostupných faktografických informací, takže čtenáři dává k dispozici přehledy všech do češtiny přeložených autorů sestupně podle počtu vydaných titulů. Prokousat se těmi stohy tabulek je i pro oponenta poněkud únavné, ale výsledek stojí zato. Teprve ze závěrečných přehledů vyvstává reálný obraz českého edičního trhu, který autorka vhodně doplňuje vlastními zkušenostmi překladatelky a redaktorky internetového časopisu *iliteratura.cz*.

Je téměř s podivem, že toto téma nebylo dosud komplexně zpracováno. Vždyť která akademická práce se může pochlubit celospolečensky zajímavou problematikou, jež (společně s obdobnými studii o jiných jazykových oblastech) přispívá k lepšímu poznání zahraničních vkladů do české kultury i k reflexi nad tuzemským knižním trhem?

Formální zpracování disertace je velmi pečlivé, takže následující poznámky se týkají jen několika detailů, které by bylo dobré vzít v potaz, pokud by se autorka rozhodla práci uveřejnit knižně:

- Ty nejdůležitější a nejzajímavější skutečnosti jsou často ukryty v poznámkách pod čarou. Čtenáři to vlastně ani nemusí vadit, protože tuto strategii může chápat jako záměrně interaktivní („Chceš-li se dozvědět to hlavní, vyviň nějaké úsilí a opusť hlavní tělo textu.“), ale typografie některých stránek, např. 252-267, je poněkud monstrózní. Pár vzdušných řádeček textu se tu zoufale drží horního okraje stránky, aby je nepozřela výhrůžná masa poznámek, hustě sešikovaných do monoliticko-faktografických bloků. Takové vítězství povinného akademického aparátu nad úvahou.
- Přechylování ženských jmen je někde uplatňováno, v jiných částech práce nikoli. (Např. na straně 15 je ve druhém odstavě zmiňována Annie Ernaux, zatímco opodál figurující Marguerite Durasová už má právo na příponu.) Pokud je úzus vysvětlen někde v olbřímí poznámce pod čarou a já se cestou ztratila, mea culpa.
- Překlepy: „na [otázku] ‘Co je literatura?’“ (s. 21); „před zpočetím své práce“ (s. 22); „anglofonní, hispánské nebo třeba německé“ (s. 87-88); „si pak všímají si“ (s. 95); „svydáním posledního románu“ (s. 113); „brzy na to zanikla“ (s. 114); „komunitsické strany“ (s. 123); „titulů“ (s. 131); „některá nakladatelství nechává pořizovat“ (s. 275).
- Slovosled některých vět je trochu krkolomný: „Někdy k dispozici alespoň některá „potřebná“ díla významných autorů máme“ (s. 11); „na další okruh otázek, který může situaci ve vydávání překladových titulů vysvětlit“ (s. 17); „a právě mnohá z děl, jež pro interpretaci těch později vzniklých byla stěžejní, dodatečně českým čtenářům poskytují“ (s. 24); „jakou skutečně hrají například plakáty v pražském metru roli na zvýšení prodeje“ (s. 110); „s některým z jeho ke spolupráci nejčastěji oslovovaných překladatelů“ (s. 114); „badatelům, kteří se na oblast současné francouzské literatury a případně i její překlad zaměřují“ (s. 116).

- Pozor na nadměru nominálních vazeb: „snaha překonat domněnku o nepřeložitelnosti konkrétního díla a přehnané podvolení se zjištění...“ (s. 35); „oslavné uvedení knihy kolegy“ (s. 46).
- Na stránkách 14 a 19 figuruje identická poznámka pod čarou (23 a 44) ohledně literárního kánonu.
- Pro lepší přehlednost by bylo dobré odsazovat všechny třířádkové a delší citace (např. s. 21) a v případě knižního zpracování ty francouzské (s. 26) přeložit do češtiny.
- Některé věty vyznívají téměř hovorově: „dobré vystupování dnes pomalu dělá spisovatele“ (s. 60); „Paseka si troufne vydat tak jeden francouzský titul za dva roky“ (s. 114), k čemuž přispívá i hojné užívání výrazu „třeba“.

Výše zmíněné drobnosti samozřejmě nic nemění na mém závěru, že předložená disertační práce nejen splňuje, ale vysoce překračuje požadavky standardně kladené na akademické texty tohoto typu, a proto ji vřele doporučuji k obhajobě s navrženou klasifikací „prospěla“. Autorka by měla zvážit knižní vydání své studie.

V Praze dne 4. 5. 2015

doc. PhDr. Eva Voldřichová Beránková, Ph.D.
Ústav románských studií FF UK